

SŁAWOMIR ADAMCZAK

GÓRY ŚWIATA

SŁAWOMIR ADAMCZAK

GÓRY ŚWIATA

Tekst: **Sławomir Adamczak**

Redakcja: **zespół Wydawnictwa SBM**

Korekta: **Justyna Tomas (4–205), Anna Smutkiewicz (206–367)**

Projekt makiety, opracowanie graficzne i fotoedycja: **Jacek Bronowski**

Projekt okładki: **Amadeusz Targoński**

Zdjęcia na okładce:

Shutterstock.com: © Volodymyr Goinyk, © Rusya007, © Login

© Copyright for the text, cover and layout by Wydawnictwo SBM Sp. z o.o., 2021
Warszawa 2021

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.
ul. Sułkowskiego 2/2
01-602 Warszawa

www.WYDAWNICTWO-SBM.pl

ISBN 978-83-8222-545-7

SPIS TREŚCI

WSTĘP 4

EUROPA

Alpy Graickie6

Alpy Pennińskie.....20

Dachstein30

Dolomity38

Tatry48

Góry Fogaraskie58

Riła66

Durmitor74

Góry Przekłete.....82

Pireneje90

AZJA

Kaukaz.....98

Karakorum.....108

Region Annapurny.....118

Region Mount Everestu.....126

Region Manaslu.....136

Himalaje Garhwalu144

Pamir152

Tien-szan162

Ałtaj172

Ural180

Fudzi.....188

Wulkany Kamczatki196

AFRYKA

Kilimandżaro206

Atlas Wysoki.....216

Ruwenzori228

Góry Smocze.....236

AMERYKA PÓŁNOCNA

Yosemite246

Góry Skaliste,
Park Narodowy Glacier256

Kanadyjskie Góry Skaliste266

Denali276

Appalachy.....288

AMERYKA POŁUDNIOWA

Aconcagua298

Cordillera Blanca.....308

Cordillera Huayhuash.....318

Torres del Paine328

Los Glaciares338

AUSTRALIA I OCEANIA

Wielkie Góry Wododziałowe348

Alpy Południowe358

WSTĘP

Według ogólnie przyjętej definicji góra to każde wyniesienie terenu przekraczające 300 m lub 1000 stóp wysokości względnej, czyli deniwelacji ponad otaczający teren. Mniejsza formacja jest nazywana wzgórzem, a równie wysoka, ale bez wyraźnie zaznaczonego szczytu lub grzbietu – wyżyną. Dodatkowo stosowane jest kryterium 500 m wysokości bezwzględnej, czyli liczonej od poziomu morza. W krajach o imperialnym systemie miar, na przykład w Stanach Zjednoczonych, ta definicja jest nieco bardziej restrykcyjna – góra musi tam przekraczać 2000 stóp, czyli 610 m n.p.m.

Tak zdefiniowane góry można dzielić dalej, na przykład na uformowane na skutek ruchów tektonicznych, erozji albo aktywności wulkanicznej. Ciekawy, ale bardzo subiektywny jest też podział ze względu na wysokość. I tak, są góry niskie (500–600 m n.p.m.), średnie (do 1500 m n.p.m.) oraz wysokie, czyli wszystkie powyżej 1500 m n.p.m. Jest to jednak definicja bardzo kontrowersyjna – według niej Szrenica w Karkonoszach jest górą średnią, a Śnieżka i Mount Everest należą do gór wysokich. W rzeczywistości Śnieżce jest nieco bliżej do Szrenicy niż do Everestu.

Góry Tien-szan w Kirgistanie

Góry zajmują prawie jedną czwartą powierzchni lądów naszej planety. Najwięcej procentowo przypada na Azję – jedna trzecia kontynentu, a najmniej na Afrykę – skromne 14%.

Książka *Góry świata* to pigułka wiedzy o 38 pasmach i masywach górskich na Ziemi. Wybór, jak każdy, jest subiektywny, ale Autor starał się scharakteryzować góry na prawie wszystkich kontynentach, od najwyższych i najbardziej znanych po takie, których nazwy niewiele mówią.

Każde pasmo zostało opisane według schematu. Można tu znaleźć informacje o dziejach eksploracji, o klima-

cie i rzeźbie terenu. Osobna część to wiedza praktyczna dotycząca najbardziej reprezentatywnych szlaków. Na końcu każdego rozdziału zebrano opisy najciekawszych zakątków pasma: szczytów, jezior, wodospadów i innych atrakcji.

Książka z pewnością zainteresuje wszystkich miłośników gór. Zarówno tych, którzy na jej kartach znajdą oderwanie od nizinnej codzienności, jak i tych, którzy po lekturze zapragną zobaczyć któreś pasmo na własne oczy. Albo kilka lub kilkanaście z nich – w końcu dla zdeterminowanych wędrowców nie ma rzeczy niemożliwych.

ALPY GRAICKIE

Alpy Graickie (wł. Alpi Graie, fr. Alpes Grées) to duża grupa górską na pograniczu Francji i Włoch, w centralnych Alpach Zachodnich, oddzielona przełęczą Mont-Cenis od Alp Kocyjskich i Wielką Przełęczą św. Bernarda od Alp Pennińskich. Ten najwyższy fragment Alp to jedna z najpiękniejszych górskich krain Europy, z setkami strzelistych szczytów i tysiącami kilometrów szlaków o różnym stopniu trudności. Do Alp Graickich należy też część słynnej Doliny Aosty, z pięknym górskim gniazdem Gran Paradiso (4061 m n.p.m.).

Nazwa gór pochodzi prawdopodobnie od żyjącego tam celtyckiego plemienia Graioceli, choć niektórzy wywodzą ją od celtyckiego słowa *graig*, oznaczającego skaliste góry. W czasach rzymskich eksploracja Alp Graickich ograniczała się do budowy i utrzymywania traktów komunikacyjnych przez przełęcze, szczególnie Małą Przełęcz św. Bernarda usytuowaną między masywem Mont Blanc a główną częścią gór. Rzymianie opuścili te strony w V wieku,

a przez kolejne stulecia ludność żyła z rolnictwa. W 1786 roku Jacques Balmat i Michel-Gabriel Paccard zdobyli Mont Blanc i wkrótce rozpoczął się turystyczny boom. Góry odwiedzały takie sławy jak Johann Wolfgang von Goethe, Victor Hugo i Franciszek Liszt. W 1860 roku Brytyjczycy zdobyli Gran Paradiso, w 1924 roku w Chamonix rozegrano pierwszy zimowych igrzysk olimpijskich, a w 1949 roku w góry zawitał wyścig Tour de France.

Krajobraz Alp Graickich, Lacs des Chéserys w rezerwacie Vallon de Bérard koło Chamonix (Francja)

Turystyczny top ✓

- ✓ Mont Blanc – najwyższy szczyt Alp i dach Europy Zachodniej, jedna z najbardziej śmiertelnych gór na świecie (niemal 100 ofiar rocznie).
- ✓ Gran Paradiso – izolowana wielka góra i sanktuarium przyrody po włoskiej stronie Alp.
- ✓ Aiguille du Midi – szczyt, na który rocznie wjeżdża kolejką 500 tysięcy osób, by z bliska zobaczyć Mont Blanc i panoramę Alp Graickich.
- ✓ Dolina Aosty – śródgórski raj z tysiącami kilometrów szlaków na pograniczu Włoch, Szwajcarii i Francji.
- ✓ Mer de Glace – najdłuższy lodowiec Francji, do którego można dojechać pociągiem.

Rozpościerające się z południowego zachodu na północny wschód Alpy Graickie charakteryzują się typową wysokogórską rzeźbą alpejską i składają z kilku pasm. Słyną z najwyższego szczytu całych Alp – Mont Blanc (4810 m n.p.m.), niekiedy zaliczanego do Alp Pennińskich. W sąsiedztwie znajdują się inne wybitne pasma i szczyty, m.in. Gran Paradiso.

Zbudowane głównie ze skał krystalicznych oraz osadowych Alpy Graickie słyną z bogactwa minerałów, w tym kryształów górskich. W połowie XIX wieku granit z Mont Blanc był ważnym źródłem budulca w lokalnych wioskach.

Alpy Graickie leżą w strefie klimatu chłodnego, umiarkowanego, a na panującą na tym obszarze pogodę duży wpływ ma wysokość nad poziomem morza. Temperatury w dolinach latem mogą osiągać 30°C, a na szczycie Mont Blanc spadają poniżej zera nie tylko zimą (-20°C nie należy do rzadkości). W Chamonix roczna suma opadów wynosi około 1200 mm, a na Col du Midi (3500 m n.p.m.) – 3100 mm.

W górach występuje piętrowość klimatyczno-roślinna. Najwyższe turnie są pokryte lodowcami i wiecznymi śniegami. Lodowce zajmują

tam łącznie ponad 170 km², a najwięcej ich można zobaczyć w okolicach Mont Blanc. Region jest ważnym ośrodkiem alpinizmu i turystyki górskiej.

Najcenniejsze przyrodniczo partie masywu objęto ochroną w parkach narodowych Vanoise i Gran Paradiso odpowiednio po francuskiej i włoskiej stronie. Świetnym miejscem do poznania lokalnej flory jest Alpejski Ogród Botaniczny Saussurea w Courmayeur, ponoć najwyższy usytuowany tego typu obiekt w Europie.

▲ Mont Blanc – najwyższy szczyt Alp, widok z Punta Helbronner we Włoszech

▼ Wejście na teren Alpejskiego Ogródu Botanicznego Saussurea w Courmayeur (Włochy)

Szlaki

Tour du Mont Blanc

Les Houches ➔ Col de Voza ➔ Les Contamines ➔ Col de la Croix du Bonhomme ➔ Les Chapieux ➔ Col de la Seigne ➔ Rifugio Elisabetta ➔ Courmayeur ➔ Col Sapin ➔ Rifugio Bonatti ➔ Grand Col Ferret ➔ La Fouly ➔ Champex ➔ Col de la Forclaz ➔ Tre-le-Champ ➔ Tête aux Vents ➔ Refuge de la Flégère

Długość trasy: 170 km, czas przejścia: 11 dni

Jest to jeden z alpejskich długodystansowych klasyków. Wielodniowa trasa okrąża masyw Mont Blanc, a łączna suma podejść i zejść przekracza wysokość Mount Everestu (około 10 km). Zwykle szlakiem tym wędruje się w kierunku odwrotnym do ruchu wskazówek zegara. Wybieczkę można rozpocząć w kilku miejscach, choć tradycyjnym punktem startu jest Les Houches w dolinie Chamonix. Trasa wiedzie przez siedem dolin w trzech krajach: Chamonix, Montjoie, Vallée des Glaciers, Val Veny, Val Ferret (część włoska i szwajcarska) oraz Arpette lub Trient po szwajcarskiej stronie (zależnie od wybranej opcji). W obu wariantach najwyższe punkty na szlaku to Col des Fours (2665 m n.p.m.) po francuskiej stronie i Fenêtre d'Arpette (2665 m n.p.m.) w Szwajcarii.

►►
Masyw Aiguille du Dru;
w tle Aiguille Verte

Turyści podczas przejścia
Tour du Mont Blanc w okolicy
Col Chécrouit nad Courmayeur
we Włoszech
▼

Szlak na Gran Paradiso

Pont ➔ Rifugio Vittorio Emanuele II ➔ lodowiec Gran Paradiso ➔ Gran Paradiso

Długość trasy: około 10 km, czas przejścia: 2 dni

Gran Paradiso uchodzi za jeden z najłatwiej dostępnych czterotysięczników alpejskich. Nie do końca jest to prawda – spora część trasy wiedzie po lodowcu, a końcowy odcinek to typowa wspinaczka w terenie skalno-lodowym, wymagająca umiejętności i odpowiedniego sprzętu. Z Doliny Aosty można wybrać dwa warianty trasy, ale w obu przypadkach wędrówkę rozkłada się na dwa dni.

Wariant tradycyjny wiedzie przez Rifugio Vittorio Emanuele II (2735 m n.p.m.) – schronisko nazwane na cześć króla Włoch, który ustanowił na tym terenie park narodowy. Pierwszy dzień to podejście z osady Pont usytuowanej na dnie doliny (1960 m n.p.m.) do schroniska. Drugiego dnia trasa wiedzie przez moreny lodowcowe, a następnie po lodowcu, na którym trzeba ominąć kilka szczelin. Ostatni etap to wspinaczka po skale do wierzchołka z figurą Madonny, a następnie eksponowany trawers granią (oba odcinki trudniejsze od Orlej Perci).

Aiguille du Dru

Masyw Aiguille du Dru wznosi się niedaleko Mont Blanc i składa się z dwóch wierzchołków: z Grand Dru (3754 m n.p.m.) oraz ze słynnego wśród alpinistów Petit Dru (3733 m n.p.m.), czyli powstałej w wyniku osuwiska zerwy o wysokości 850 m, jednej z sześciu klasycznych północnych ścian w Alpach. Do grupy elitarnych tras należał też Filar Bonattiego, którym przejście wytyczył słynny włoski wspinacz Walter Bonatti. Niestety, droga została zniszczona podczas potężnego obrywu skalnego w 2005 roku.

Aiguille du Midi

Aiguille du Midi (Igła Południowa; 3842 m n.p.m.) to najwyższy szczyt łańcucha wybitnych turni wznoszących się na lewym brzegu rzeki Arve, na południe od Chamonix, oddzielających górne kotły lodowca Mer de Glace (Gla-

cier du Géant, Glacier du Talèfre, Vallee Blanche i wiele mniejszych) od głównej, zamieszkałej i zagospodarowanej części doliny. Stanowią istotną część panoramy masywu Mont Blanc od północy, kontrastując ostrymi graniami i pionowymi ścianami ze śnieżnymi kopułami Mont Blanc i jego towarzyszy. Sława Aiguille du Midi jako świetnego punktu widokowego trwa od zdobycia północnego wierzchołka przez Antoniego Malczewskiego 1 sierpnia 1818 roku. Południowe ściany z pięknego granitu od dawna przyciągały wspinaczy, a z Col du Midi zaczyna się najpiękniejsza część narciarskiego zjazdu lodowcami do Montanvers. Również zbocza Mont Blanc du Tacul i Mont Maudit umożliwiają relatywnie łatwe wejście z tej strony na Mont Blanc. Z Aiguille du Midi są szybko dostępne także inne ściany, kuluary i turnie stanowiące cele współczesnych wspinaczy, usytuowane wokół Lodowca Giganta (Glacier du Géant).

Aiguille du Midi z lotu ptaka

▲
Szczyt Aiguille du Midi

Północny wierzchołek Aiguille du Midi ze stacją kolejki linowej i z tarasami widokowymi
▼

Na północny wierzchołek można wjechać kolejką, której górna stacja znajduje się na wysokości 3777 m n.p.m., a na południowy wierzchołek wywozi turystów specjalna winda. Pomysł poprowadzenia kolejki z Chamonix powstał w 1909 roku. Trudności techniczne sprawiły, że Téléphérique de l'Aiguille du Midi została oddana do użytku dopiero w 1955 roku. Była

to wówczas najwyższej usytuowana kolej linowa na świecie (tytuł ten utrzymała przez dwie dekady). Do dziś jest rekordowa pod względem pokonywanej wysokości: dolna stacja znajduje się na 1035 m n.p.m., a górna 2743 m wyżej. Co roku korzysta z niej około pół miliona turystów. Winda wewnątrz masywu wwozi na zbudowany 40 m wyżej taras widokowy, z którego rozpościera się panorama większej części grupy Mont Blanc, w tym samego szczytu. Koniecznie trzeba pomyśleć o ciepłym ubraniu – nawet latem temperatura może tam spaść poniżej -10°C .

Inna linia zaczynająca się na Aiguille du Midi pozwala latem nie wracać do Chamonix, lecz przedostać się kolejką na włoską stronę gór. Niewiarygodna pod względem widokowym podróż ponad płaszczyznami Lodowca Giganta kończy się na Pointe Helbronner (3462 m n.p.m.). Stamtąd następna kolejka zjeżdża do Courmayeur. W ten sposób można drogą powietrzną przebyć trasę między dwoma najbardziej znanymi kurortami.

W 2013 roku Aiguille du Midi otrzymał nową atrakcję: taras widokowy ze szklaną podłogą nad tysiącmetrową przepaścią, nazwany Le Pas dans le Vide, czyli Krok w Otchłań.

Chamonix-Mont-Blanc

Historia Chamonix-Mont-Blanc, dziesięcioletniego miasteczka w dolinie Arve, sięga wczesnego średniowiecza, ale tak naprawdę zaczyna się w 1741 roku, kiedy do niedostępnej doliny Chamouny, zamieszkaną przez około 1500 prostych, bardzo biednie żyjących górali, dotarli Anglicy – dr Richard Pococke i William Windham. Zachwyceni widokami, ogromem lodowców i niezwykłymi kształtami szczytów opublikowali swoje wrażenia, które wydrukowała prasa w większości europejskich stolic. Wkrótce miejscowość stała się popularna i odwiedzana przez naukowców, literatów i bogatych podróżników, którzy również przesyłali reportaże do gazet. Jej sława wzrosła, gdy z Chamonix zdobyto Mont Blanc.

Od tego czasu miasteczko zmieniło się nie do poznania. Zbudowano eleganckie hotele, restauracje, kasyno, sale balowe i teatralne, doprowadzono linie kolejowe oraz kolejki pod Mont Blanc i do Montenvers. Wytyczono sieć szlaków dla narciarzy, pobudowano schrony i schroniska, wyciągi narciarskie i trasy zjazdowe. Dzięki temu Chamonix może się reklamować

▲
Centrum Chamonix
z masywem Mont Blanc w tle

jako światowa stolica alpinizmu i narciarstwa alpejskiego. Dziś jest to miejscowość w całości nastawiona na turystykę. Obiektów sportowych przeznaczonych dla wszelkich dyscyplin nie da się wyliczyć. Jako gospodarz pierwszych zimowych igrzysk olimpijskich Chamonix już w 1924 roku dysponowało kolejkami linowymi. Teraz na wszystkich stokach, od Le Tour

▼
Widok na Chamonix
z Grand Balcon Nord

► Chamonix i widok na Aiguille Verte i Aiguille du Dru

Courmayeur (widok z Mont Chétif) i szczyty nad Val Ferret: Dent du Géant, grań Rochefort i Grandes Jorasses

▼

po Les Houches, działają duże wyciągi gondolowe i mnóstwo wieloosobowych kanap. Latem poza turystyką górską i wspinaniem można spróbować raftingu, kanioningu, zjazdów na rowerach górskich lub kajakarstwa.

Obecnie w skład kompleksu wchodzi 16 wiosek rozpościerających się w kierunku południkowym. Głębokość doliny sprawia, że latem słońce świeci tu jedynie przez 5–7 godzin dziennie.

Courmayeur

Dawna wioska „na końcu świata” usytuowana jest w miejscu, gdzie Dolina Aosty opiera się o mur szczytów głównej grani masywu Monte Bianco, na wysokości 1224 m n.p.m. Obecnie jest to główny włoski ośrodek turystyczny, ale do czasu rozkwitu alpinizmu w połowie XIX wieku mieszkańcy tam górale wiedli ciężki, pracowity żywot rolników i sezonowych pasterzy. Część ludności zajmowała się również poszukiwaniem kryształów, kłusownictwem, a także przemycaniem wina, tytoniu i innych towarów do Szwajcarii oraz Francji. W 1850 roku powstała tam pierwsza na terenie obecnych Włoch organizacja przewodnicka – Societa Guide Alpine Courmayeur. Dziś Courmayeur wykorzystuje swoje położenie, a możliwość szybkiego dojazdu autostradą z Aosty i tunelem pod masywem Mont Blanc z Chamonix oraz pociągiem do sąsiedniej miejscowości Pré-Saint-Didier (skąd wiedzie znana od średniowiecza droga przez Małą Przełęcz św. Bernarda do francuskiej Sabaudii) ściąga setki tysięcy turystów rocznie. Ograniczające od południa masyw Mont Blanc doliny – Val Veny i Val Ferret – umożliwiają dostęp do Aiguille de Bionnassay, Mont Blanc, Dent du Géant, Dôme de Roche-

fort oraz Grandes Jorasses. Przy popularnych drogach pobudowano schroniska i schrony. Na Pointe Helbronner poprowadzono kolej linową, która łączy się tam z widokową kolejką nad Lodowcem Giganta na Aiguille du Midi. Na sąsiednich stokach wytyczono trasy narciarskie. Wyznakowano wiele szlaków turystycznych, w tym odcinek Tour du Mont Blanc. Miasteczko ma doskonałą infrastrukturę turystyczną. Można tam zwiedzić kilka zabytków budownictwa, niewielkie Muzeum Alpejskie i duży ogród roślin alpejskich, wszystko z widokiem na Mont Blanc, Aiguilles de Peuterey lub Dent du Géant.

Dent du Géant

Jedną z najbardziej charakterystycznych gór Alp Graickich jest skalna iglica Dent du Géant (Ząb Giganta; 4013 m n.p.m.) w grupie Jorasses. Trudności techniczne sprawiały, że nie udało się jej zdobyć w złotej erze alpinizmu w latach 50.-70. XIX wieku. Pierwszego wejścia dokonali William Woodman Graham, Auguste Cupelin

i Alphonse Payot w 1882 roku. Ta przepiękna turnia o dwóch wierzchołkach jest jednym z najtrudniejszych do zdobycia czterotysięczników w całych Alpach, dostępnym wyłącznie dla alpinistów. W 2019 roku, podczas fali upałów, topnienie lodów sprawiło, że u stóp góry pojawiło się niewielkie jeziorko glacialne.

▲
Courmayeur

Dent du Géant
▼

▲
Gran Paradiso

Gran Paradiso

Siódmy najwyższy szczyt Alp Graickich (4061 m n.p.m.) jest jedynym czterotysięcznikiem leżącym w całości na terytorium Włoch. Wznosi się ponad Doliną Aosty, na południowy wschód od Mont Blanc, na granicy Piemontu i regionu autonomicznego Dolina Aosty. Wbrew pozorom jego nazwa nie wywodzi się od raju, lecz od zwrotu *Granta Parei* (dosł. wielka ściana).

▼
Park Narodowy Gran Paradiso – jeziora Agnel i Serrù

Z powodu odosobnienia jest wspaniałym punktem widokowym na masyw Mont Blanc, Alpy Pennińskie z Dent Blanche i Matterhornem, Vanoise i Alpy Kotyjskie. Relatywnie łatwe, choć długie podejścia na szczyt – 1300 m deniwelacji od najbliższych schronisk Chabod lub Vittorio Emanuele II – prowadzą po lodowcach od północy. Przez masyw wiedzie kilkadziesiąt kilometrów znakowanych szlaków turystycznych (m.in. Alta Via d'Aosta No 2), ale większym powodzeniem cieszy się narciarstwo pozatrassowe i klasyczne w kilku stacjach narciarskich na obrzeżach masywu (Cogne, Pila, la Thuile).

Przyroda regionu jest chroniona w Parku Narodowym Gran Paradiso, którego historia sięga połowy XIX wieku, kiedy prawie wytrzebiono stada koziorożców alpejskich w Alpach Zachodnich. Zabijano je nie tylko dla mięsa i trofeów, ale również dla niewielkich kostek w kształcie krzyża, które jako talizmany miały chronić posiadacza przed nagłą śmiercią. Panujący wówczas na tych ziemiach książę sabaudzki Wiktor Emanuel II, zapalony myśliwy, w 1856 roku ogłosił część masywu Królewskim Rezerwatem Myśliwskim.

Mer de Glace

Mer de Glace (Morze Lodu) to największy lodowiec we Francji (i drugi w Alpach), omywający od północy Mont Blanc. Jego główna część ma 7 km długości i 200 m głębokości, ale doliczając wszystkie języki w górnych dolinach, osiąga 12 km długości i 32 km² powierzchni. W przeszłości był bardzo dobrze widoczny z Chamonix, niestety, proces topnienia przyspieszył w latach 30. XX wieku – wtedy lodowiec zaczął się kurczyć i cofać o 30 cm rocznie, co odpowiada utracie 700 mln m³ wody.

Aż do XVIII wieku Mer de Glace budził strach i mało kto się zapuszczał w jego okolice. Wyjątek stanowili górscy pasterze, którzy niekiedy przepędzali tamtędy krowy dla bezpieczeństwa odziane w... skarpetki. Dziś lodowiec odwiedza prawie milion osób rocznie, a pomaga im w tym kolej zębata wywożąca turystów z Chamonix do punktu widokowego Montenvers. Prócz panoramy lodowca można tam zobaczyć kilka wystaw tematycznych wyeksponowanych m.in. w lodowej jaskini.

Masyw Mont Blanc

Niewielki, lecz wyróżniający się masyw coraz częściej jest wydzielany przez specjalistów z większych jednostek Alp Graickich lub Saubaudzkich. Nieco upraszczając, położony jest pomiędzy miejscowościami Martigny i Sembrancher w Szwajcarii, Chamonix, Le Fayet i Bourg-Saint-Maurice we Francji oraz La Thuile, Pré-Saint-Didier i Courmayeur we Włoszech. W porównaniu z innymi grupami i masywami imponuje nagromadzoną na niewielkiej powierzchni różnorodnością krajobrazów, form skalnych, zjawisk lodowcowych i bogactwem przyrody. Znajduje się tam najwyższy wierzchołek całych Alp, Mont Blanc (4810 m n.p.m.), 12 innych wybitnych szczytów, których wysokość przekracza 4000 m n.p.m., a także olbrzymia liczba turni oraz skalnych igieł. Większość z nich wypiętrza się w wąskich skalistych graniach opadających pionowymi, granitowymi ścianami na liczne lodowce. Specyficzne warunki – wiele wybitnych wierzchołków, wspa-

▲
Lodowiec Mer de Glace

►►
Masyw Mont Blanc od strony francuskiej, z okolic Megève

Igły Chamonix (Aiguilles de Chamonix) nad lodowcem Mer de Glace w masywie Mont Blanc
▼

niała skała, olbrzymie lodowe stoki i trudne lodowce – spowodowały, że od początku XIX wieku jest to najważniejszy teren rozwoju i doskonalenia alpinistów. Niegdyś stanowił nieprzebytą barierę w komunikacji, ale został

▲
Mont Blanc – widok z Doliny
Aosty we Włoszech

Partie szczytowe Mont Blanc
od strony włoskiej z lotu ptaka
▼

udostępniony turystom siecią kolei (Martigny-Saint Gervais, Tramway du Mont-Blanc do Nid d'Aigle i kolejka do Montenvers), dróg (m.in. tunel pod Mont Blanc łączący autostrady Francji i Włoch czy wspaniały wiadukt nad

Sallanches) oraz wyciągów gondolowych. Jest to masyw trudny, w większej części dostępny tylko wspinaczom, doświadczonym turystom i narciarzom wysokogórskim. Inni mogą się wybrać na turystyczny szlak Tour du Mont Blanc, prowadzący przez doliny i przełęcze, a często nawet stokami sąsiednich masywów.

Nazwę najwyższego szczytu Alp dosłownie tłumaczy się jako „biała góra”. Wierzchołek wciąż rośnie (2-3 mm rocznie), na dodatek jego wysokość zmienia się na skutek zmian klimatycznych – z powodu ocieplenia występuje więcej opadów, co powoduje przyrastanie czapy lodowej, ale też wzrasta niebezpieczeństwo lawinowe. Skalny, schowany pod lodem szczyt ma 4792 m n.p.m.

Zwana Dachem Alp góra jest popularnym celem wspinaczkowym, niestety, rocznie ginie tam około stu osób. Problem stał się tak duży, że na cieszących się największą popularnością trasach stoją strażnicy, którzy mają obowiązek sprawdzania wyposażenia wspinaczy.

Tignes

W dolinie Tarentaise, na południu Alp Graickich, rozpościera się osada Tignes (2100 m n.p.m.), znana jako najwyżej położony w Europie ośrodek narciarski, z bardzo długim sezonem. Śnieg jest tam w zasadzie gwarantowany. Trasy rozpoczynają się na wysokości 3747 m n.p.m. i schodzą do 1440 m n.p.m. W połączeniu z nartostradami w sąsiednim Val d'Isère ośrodek słynie z ponad 300 km tras zjazdowych. Na stokach nad Val d'Isère i Tignes oraz w dolinie jest także mnóstwo miejsc odpowiednich dla miłośników freeride'u, skialpinizmu i narciarstwa biegowego.

Val d'Isère

Ten słynny ośrodek narciarski w południowej części Alp Graickich razem z Tignes wchodzi w skład kompleksu L'Espace Killy. Dzięki bliskości lodowca Pisailas sezon narciarski trwa tam cały rok. Ciekawostką w lokalnej infrastrukturze jest kolejka linowo-terenowa, która wwozi nar-

ciarzy na szczyt Belvedere tunelem wykutym w górze. L'Espace Killy rozpościera się na wysokości 1550–3450 m n.p.m. na stokach siedmiu gór wznoszących się nad doliną oraz na dwóch lodowcach. Wytyczono tam przede wszystkim trasy zjazdowe, ale powstały także dwa snowparki. W ostatnich dekadach lodowiec zaczął się cofać, dlatego niezbędne stało się sztuczne naśnieżanie stoków. Aby zabezpieczyć się przed ewentualnymi kapryśkami pogody, zainstalowano ponad 800 armatek śnieżnych. Najtrudniejszą trasą jest przygotowana na olimpiadę w Albertville w 1992 roku Face Olympique de Belvedere – ma 3 km długości, 1000 m różnicy wysokości, a jej nachylenie dochodzi do 63%. Najbardziej oblegana jest średnio trudna pięciokilometrowa nartostrada z przełęczy Col de l'Iseran do Le Fornet. Przez dwanaście miesięcy w roku duży ruch panuje na trasach wytyczonych na lodowcach Grande Motte i Pisailas. Pierwszy wybierają narciarze zaawansowani, drugi – z mniejszym doświadczeniem. Sąsiedztwo Parku Narodowego Vanoise sprawia, że miejscowość jest też ośrodkiem turystyki letniej.

▲
Tignes latem

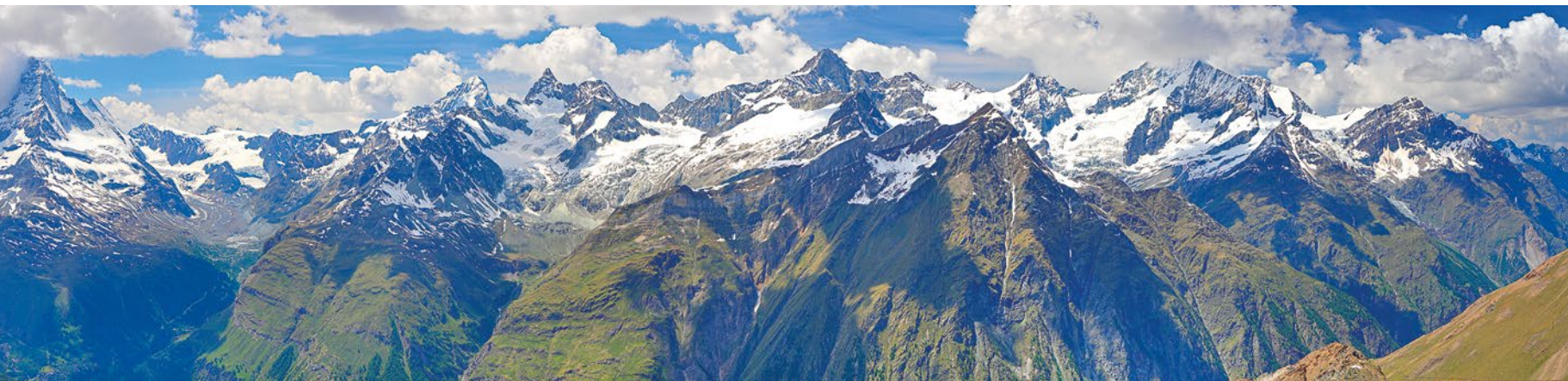
▼
Val d'Isère zimą

ALPY PENNIŃSKIE

Pasma Alp Pennińskich wznosi się w Alpach Zachodnich, na granicy Włoch i Szwajcarii. Od zachodu ogranicza je przełęcz Col du Grand Ferret, a od wschodu - przełęcz Simplon. To właśnie tam znajduje się największa koncentracja alpejskich czterotysięczników: jest ich łącznie 41, czyli połowa wszystkich szczytów w Alpach, których wysokość przekracza 4000 m n.p.m.

▲
Letnia panorama Alp Pennińskich
ze szczytu Rothorn nad Zermatt

Alpy Pennińskie to bardzo duża i ważna grupa górską w głównym łańcuchu Alp Zachodnich, na granicy Szwajcarii i Włoch, rozpościerająca się na długości 90 km pomiędzy Wielką Przełęczą św. Bernarda a przełęczą Simplon. Jej najwyższym masywem jest Monte Rosa z drugą kulminacją Alp – znajdującym się w całości na terytorium Szwajcarii Dufourspitze (4634 m n.p.m.). Góry te składają się z kilku masywów rozdzielonych głębokimi dolinami.

▼
Zimowa panorama
Alp Pennińskich –
widok z Gornergrat

Zbudowane są głównie z odpornych skał metamorficznych, silnie sfałdowanych w kilku nasuniętych na siebie płaszczowinach. Cała centralna część, szczególnie po północnej stronie głównej grani, jest silnie zlodowociona, a największy lodowiec, Gornergletscher, ma prawie 70 km² powierzchni. W długich, dawno zasiedlonych dolinach leży wiele znanych kurortów i ośrodków narciarskich, m.in.: Cervinia, Zermatt, Saas-Fee, Arolla, Verbier,

Turystyczny top ✓

- ✓ **Matterhorn** – najłynniejsza góra w Alpach i jedna z najpiękniejszych na świecie.
- ✓ **Klein Matterhorn** – szczyt na południe od Zermatt, na który można wjechać najwyższą zbudowaną kolejką linową w Europie. Doświadczeni wspinacze mogą stąd wejść na kilka pobliskich czterotysięczników.
- ✓ **Gornergratbahn** – najstarsza linia kolei zębatej w Europie, wwożąca na szczyt, z którego rozpościerają się widoki na Matterhorn i Monte Rosa.
- ✓ **Zermatt** – najbardziej znany górski kurort w Szwajcarii. Jego atuty to niezapomniane widoki na Matterhorn i brak spalin, ponieważ zabroniony jest tam wjazd samochodami.
- ✓ **Macugnaga** – niewielki ośrodek turystyczny na końcu długiej doliny, oferujący dostęp do Monte Rosa.

Alagna Valsesia oraz Gressoney. Są one łatwo dostępne z autostrad w Dolinie Aosty i Dolinie Górnego Rodanu, gdzie znajduje się wiele ciekawych historycznych miast (Martigny, Sion, Brig, Aosta, Châtillon, Pont-Saint-Martin), słynących z zabytków, winnic i rzemiosła.

Alpy Pennińskie były rejonem ostrej rywalizacji w złotym wieku alpinizmu, czyli czasach, kiedy zdobywano po raz pierwszy najwyższe szczyty Alp. Obecnie są uważane za najbardziej klasyczny rejon wspinaczki lodowej i mikstowej (i w skale, i w lodzie), dysponujący olbrzymią liczbą trudnych ścian. Dla wytrawnych turystów wysokogórskich dostępna jest większość szczytów drogami prowadzącymi najczęściej długimi lodowymi grzbietami.

Naukowcy i eksploratorzy interesowali się masywem Monte Rosa już pod koniec XV wieku – do tych pierwszych należał Leonardo da Vinci. Monumentalny Matterhorn odstraszał wyglądem i po raz pierwszy zdobyto go dopiero w 1865 roku. Na szczycie stanął siedmioosobowy zespół pod kierownictwem Edwarda

Whympera. Niestety, podczas zejścia czterech wspinaczy spadło w przepaść. Najwyższa, zachodnia ściana Matterhornu została pokonana dopiero w 1962 roku.

Najzimniejszym miesiącem w Alpach Pennińskich jest styczeń – średnie temperatury wynoszą wtedy od -9 do -2°C . W sierpniu powietrze jest najcieplejsze i można się spodziewać temperatur w granicach 6 – 17°C . Wiosna to pora największych opadów, a najsuchszym miesiącem jest luty. Na Monte Rosa ciśnienie powietrza stanowi ledwie 56% tego na poziomie morza, a temperatury potrafią spaść do -40°C . Granica wiecznego śniegu znajduje się na wysokości około 3000 m n.p.m.

Alpy Pennińskie do dziś są mocno zlodowcone – Gornergletscher to jeden z największych lodowców w Alpach. Ciekawostką stanowią ukryte we wnętrzu masywu Monte Rosa pola złotonosne (wydobycia zaprzestano w 1961 roku).

Z powodu zróżnicowania florystycznego doliny i szczyty Alp Pennińskich to prawdziwy raj dla botaników. Jak wszędzie w Alpach, warstwy roślinności układają się piętrowo, od

▲ Kolejka Gornergratbahn i najłynniejsza góra w Alpach, czyli Matterhorn

Kulminacja masywu Monte Rosa z wierzchołkami Nordend (lewy) i Dufourspitze (prawy) – ponad lodowcem Gorner; Dufourspitze to najwyższy szczyt Alp Pennińskich i Szwajcarii oraz drugi co do wysokości w całych Alpach

▲
Szarotka alpejska
w Alpach Pennińskich

▼
Jezioro Stellisee i widok
na Matterhorn

lasów (iglastych i mieszanych) przez łąki i wysokie pastwiska po tereny, na których egzystują wyłącznie najbardziej odporne, pionierskie gatunki. Alpejskie klasyki to goryczka, różanecznik alpejski i szarotka. Świat zwierząt reprezentują kozice, świstaki i koziorożce alpejskie. Niektóre z nich są dość łatwe do wypatrzenia m.in. z kolejek linowych i kolejki zębatej w sąsiedztwie Zermatt (np. koziorożce na klifach poniżej końcowej stacji Gornergratbahn).

Szlaki

Szlak Pięciu Jezior

Blauherd ➔ Stellisee ➔ Grindjisee ➔ Grünsee ➔ Mosjesee ➔ Leisee ➔ Sunnegga

Długość trasy: 9 km, czas przejścia: 2–3 godziny

Trasa dookoła pięciu jezior to jeden z najbardziej widokowych szlaków w całych Alpach, do tego łatwy, ponieważ można skorzystać z kolejek. Atrakcją są jeziora usytuowane na wysokości 2100–2500 m n.p.m. oraz piękne widoki na góry z Matterhornem na czele.

Trasa zaczyna się w Blauherd, dokąd można dojechać kolejką górską i linową z przesiadką w Sunnegga. Ten łatwy szlak prowadzi głównie w dół, dlatego nie wymaga od turystów dużych umiejętności i kondycji. Z Blauherd trasa prowadzi początkowo na wschód po niemal płaskim terenie. Za jeziorem Stellisee skręca na południowy zachód, schodzi do Grindjisee, a następnie wiedzie dalej i niżej w tym samym kierunku aż do Grünsee. Przy najniższym położonym jezioru Mosjesee odbija na północny zachód i przez Leisee dociera do stacji Sunnegga.

Monte Rosa Tour

Zermatt ➔ Gandelghütte ➔ Theodulpass ➔ Cime Blanche ➔ Saint Jacques ➔ Bettaforca ➔ Gressoney-La-Trinité ➔ Col d'Olen ➔ Alagna Valsesia ➔ przełęcz Turlo ➔ Macugnaga ➔ przełęcz Monte Moro ➔ dolina Saas ➔ Grächen ➔ Europahütte ➔ Zermatt

Długość trasy: 168 km, czas przejścia: 10 dni

Ta wielodniowa i trudna trasa wiedzie wokół wybitnych szczytów – Monte Rosa (4634 m n.p.m.), Matterhorn (4478 m n.p.m.) i Dom (4545 m n.p.m.) – pośród pięknych i róż-

norodnych krajobrazów. Na niektórych odcinkach prowadzi kilkusetletnimi transalpejskimi traktami, a także przez lodowce. Można ją przejść w obu kierunkach, a miejsce startu wybrać według własnego uznania. Suma podejść i zejść osiąga 13 tysięcy metrów. Najwyższym punktem na szlaku jest Theodulpas (3301 m n.p.m.), a podejście od strony Zermatt na tę przełęcz to najbardziej wymagająca część całej wędrówki. Trekking turyści zwykle dzielą na dwa etapy, z noclegiem w schronisku Gandegghütte. Aby pokonać szlak, trzeba mieć dobre przygotowanie alpinistyczne i kondycyjne.

Castor i Pollux

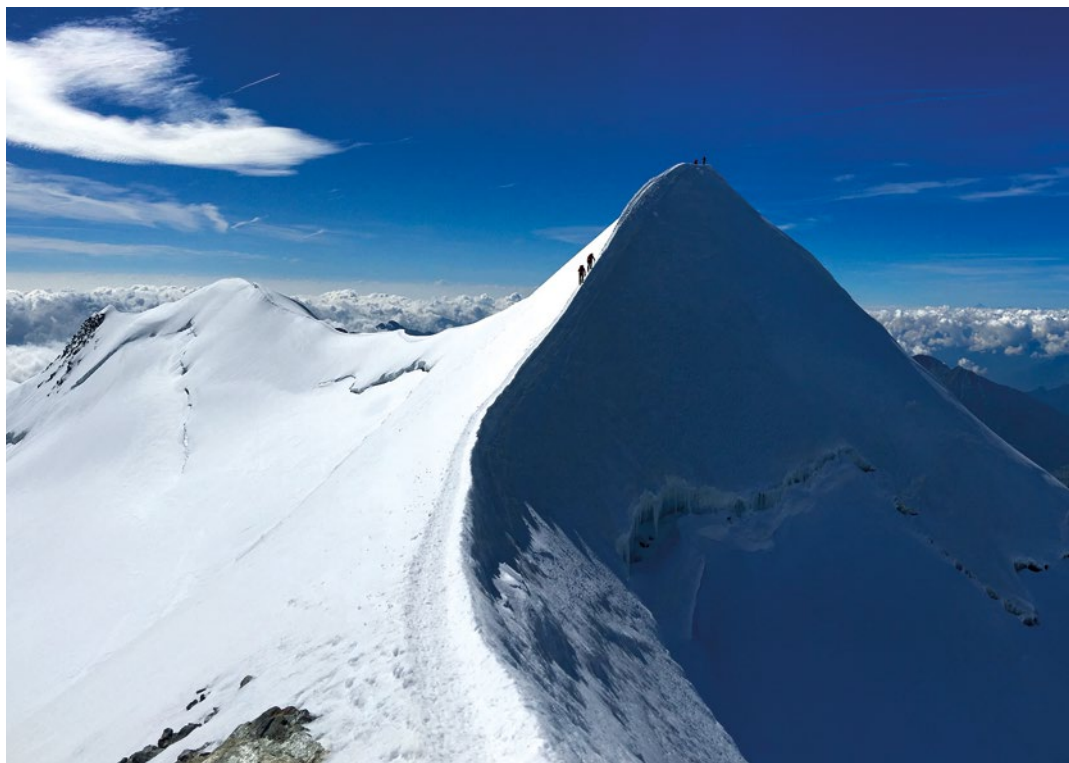
Nazywane Bliźniakami szczyty Castor (4223 m n.p.m.) i Pollux (4092 m n.p.m.) wznoszą się na granicy szwajcarskiego kantonu Valais i włoskiej Doliny Aosty. Dzięki kolejce na sąsiedni Klein Matterhorn można je zdobyć w jeden dzień z Zermatt. Jak na każdy czterotysięcznik, wejście wymaga przygotowań kondycyjnych, a także umiejętności alpinistycznych choćby z powodu wspinaczki po spływającym spod szczytów lodowcu. Konieczna jest też aklimatyzacja – bez niej nagły wjazd na ponad 3800 m n.p.m. skończy się silnym bólem głowy.

Dolina Aosty

Od włoskiej strony Alpy Pennińskie zamyka Dolina Aosty – jeden z najpiękniejszych regionów górskich w Europie. Dolina słynie z dużych różnic wysokości: najniższy punkt to wioska Pont-Saint-Martin (300 m n.p.m.) z klimatem typowo śródziemnomorskim, najwyższy zaś to

▲
Krajobraz regionu Dolina Aosty,
miasteczko Torgnon

▼
Szlak na szczyt Castora

▲
Gornergletscher
i masyw Monte Rosa

Dom de Mischabel
▼

pokryty wiecznym śniegiem szczyt Mont Blanc (4810 m n.p.m.). Głównym źródłem utrzymania mieszkańców regionu jest turystyka - niemal każda miejscowość jest ośrodkiem sportów zimowych. Dolina ma też duże znaczenie komunikacyjne: z innymi częściami Alp łączy ją przebiegające od stuleci przełęcz, a z francuskim Chamonix - tunel pod masywem Mont Blanc.

Dom

Dolinę wiodącą do Zermatt od wschodu ograniczają potężne masywy, z których najwyższym jest Dom (Dom de Mischabel; 4545 m n.p.m.; dosł. katedra), siódmy szczyt Alp i najwyższy w granicach Szwajcarii. Ten wybitny szczyt słynie z ogromnego przewyższenia ponad najbliższą przełęczą, które wynosi ponad kilometr. Wejście na żaden inny alpejski wierzchołek nie wymaga pokonania takiej różnicy poziomów: z otaczających dolin trzeba się wspiąć co najmniej 3100 m w pionie i nigdzie nie uda się sko-

rzystać z mechanicznych ułatwień typu kolejka linowa. Pierwszego wejścia na Dom dokonano w 1858 roku jego północno-zachodnią granią. Na szczycie stanął wówczas Jon Llewelyn Davies w towarzystwie trzech przewodników.

Gornergletscher

Największy w Alpach Pennińskich, wypływający z masywu Monte Rosa lodowiec Gornergletscher jest trzecim pod względem długości w Alpach. Rozpościera się na długości 14 km, osiąga do 1,5 km szerokości i 68 km² powierzchni (wraz z dopływami). Z jego roztopionych wód powstaje potok Gornera przepływający przez Zermatt. U podnóża co roku powstaje sezonowe jezioro Gornersee, którego wody latem wypływają z zagłębienia, powodując gwałtowną, na szczęście krótką powódź. Z powodu globalnego ocieplenia lodowiec od połowy XIX wieku cofnął się o ponad 2500 m (obecnie średnio 30 m rocznie).

Gornergrat

Na wschód od Zermatt i na północ od masywu Monte Rosa wznosi się skalisty grzbiet Gornergrat (3130 m n.p.m.), będący rewelacyjnym punktem widokowym na najwyższe szczyty Alp Pennińskich. Widać stamtąd ponad 20 czterotysięczników, w tym Monte Rosa, Matterhorn, Dom, Lyskamm i Weisshorn. W pobliżu wierzchołka wybudowano hotel wysokogórski oraz obserwatorium astronomiczne. Z obu stron masyw omywają lodowce Gornergletscher i Findelgletscher. Grzbiet jest łatwo dostępny dzięki linii kolei zębatej Gornergratbahn, którą otwarto w 1898 roku. Trasa ma niespełna 10 km długości, a maksymalna prędkość, z jaką się poruszają wagony, to 30 km/godz.

Klein Matterhorn

Szczyt Klein Matterhorn (3883 m n.p.m.) w masywie Breithornu niczym by się nie wyróżniał, gdyby nie fakt, że prowadzi na niego najwyższej zbudowana w Europie kolejka linowa. Jej górna stacja znajduje się na wysokości 3820 m n.p.m. W 2018 roku uruchomiono drugą, równoległą linię. Warto pamiętać, że szybki wjazd na 3800 m n.p.m. może prowadzić do choroby wysokościowej.

▲ Klein Matterhorn, widok z Gornergrat

Tunel w skale wiedzie na południową stronę gór, a na wierzchołku Klein Matterhorn znajduje się platforma widokowa, na którą wjeżdża się windą. Można tam też zwiedzić Lodową Jaskinię, umożliwiającą zajrzenie w głąb lodowca, oraz muzeum rzeźb lodowych – odwiedzających to miejsce zwykle porusza informacja, że znajdują się 15 m pod powierzchnią lodowca.

Dzięki kolejce osoby zaaklimatyzowane i obeznane ze wspinaczką w terenie mikstowym mogą potraktować szczyt jako bazę wypadową na pobliskie czterotysięczniki: Breithorn, Castor i Pollux.

Gornergrat – hotel wysokogórski oraz obserwatorium astronomiczne z widokiem na Matterhorn

Matterhorn – ściana zachodnia

▶▶
Jeden z najpopularniejszych
widoków na Matterhorn –
od północnego wschodu

Matterhorn (najwyższy)
i okoliczne szczyty od północy

Matterhorn

Wyrastająca ponad Zermatt zakrzywiona piramida Matterhornu (wł. Monte Cervino; 4478 m n.p.m.) to symbol Alp i wizualny archetyp góry. Widok od północnego wschodu z miejscowości Zermatt, a szczególnie znad znajdującego się wyżej Schwarzer See, jest chyba najbardziej znanym i najczęściej powielanym motywem górskim.

Niemiecka nazwa góry pochodzi od doliny Mattertal, a tej z kolei od dawnego słowa *matt*, oznaczającego łąkę alpejską. Szósty pod względem wysokości szczyt w Alpach sprawia duże wrażenie, ponieważ wznosi się z dala od innych gór (najbliższa jest Lyskamm, prawie 14 km dalej). Wysokość względna Matterhornu, czyli przewyższenie ponad otaczające doliny, wynosi około 3000 m, a jego słynna północna ściana ma 1100 m wysokości. Jest to jedna z najtrudniejszych północnych ścian w Alpach, do czego przyczyniają się trudności techniczne, spadające głazy i zmienna pogoda.

Zbudowany z odpornych gnejsów wierzchołek otoczony mniej odpornymi skałami był podcinany przez rozpościerające się niżej lodowce w taki sposób, że powstała charakterystyczna piramida o czterech ścianach i rozdzielających je eleganckich, prostych i stromych graniach. Matterhorn jako jeden z najwyższych (szósty pod względem wysokości) samodzielnych szczytów alpejskich długo był celem rywalizacji pomiędzy wspinaczami z różnych państw. Jego zdobycie w 1865 roku symbolicznie zakończyło złoty wiek alpinizmu.

Historia pierwszego wejścia, którego mózgiem był Edward Whymper konkurujący z wybitnymi włoskimi przewodnikami Jeanem-Baptistem Bichem i Jeanem-Antoine'em Carrelem, jest jedną z najciekawszych i najtragiczniejszych w tym okresie. Czterech z siedmiu zdobywców poniosło śmierć, spadając w przepaść podczas zejścia, a konkurujący zespół stanął na wierzchołku trzy dni później, nie wiedząc o swojej przegranej i tragedii na grani Hörnli. Przejścia kolejnych filarów i ścian były ważnymi

▲
Lyskamm, jeden z najwyższych szczytów masywu Monte Rosa

wydarzeniami w historii alpinizmu, a północna ściana jest zaliczana do najtrudniejszych w Alpach (za jej pierwsze przejście w 1931 roku braciom Schmid przyznano złote medale olimpijskie). Do dzisiaj wejście na wierzchołek jest marzeniem wielu wspinaczy i turystów.

Trzy ściany Matterhornu należą do Szwajcarii, a jedna, południowa, do Włoch. Najłatwiejsze wejście prowadzi granią Hörnli. Niestety, na trasę zarezerwowaną wyłącznie dla doświadczonych wspinaczy porywają się osoby, które ze wspinaczką nie mają wiele wspólnego. W efekcie zginęło tam już ponad 500 osób, co czyni Matterhorn jedną z najniebezpieczniejszych gór na świecie.

Monte Rosa

Drugi pod względem wysokości masyw Alp zamyka krajobraz na południowy wschód od Zermatt i stanowi barierę hydrologiczną między centralną a południową Europą. Potężny, wielowierzchołkowy masyw górski jest kulminacją Alp Pennińskich. Poza najwyższym Dufourspitze (4634 m n.p.m.) zalicza się do niego też kilka czterotysięczników, m.in. graniczny Grenzgipfel (Punta di Confine; 4618 m n.p.m.), Nordend (4609 m n.p.m.), Signalkuppe (Punta Gnifetti; 4554 m n.p.m.), Zumsteinspitze (4563 m n.p.m.), Parrotpitze (4432 m n.p.m.), Piramide Vincent (4215 m n.p.m.). W jego skład

wchodzą także usytuowane w zachodniej grani wierzchołki Lyskamm (4527 m n.p.m.), Castor (4226 m n.p.m.) i Pollux (4092 m n.p.m.).

Pierwsze próby zdobycia wierzchołków podejmowano pod koniec XVIII wieku. Mieszkający w tej okolicy górale wierzyli, że za lodowymi graniami znajduje się żyzna i ciepła dolina, w której będą mogli zamieszkać. W jej poszukiwaniu dotarli na Roccia della Scoperta, czyli na prawie 4200 m n.p.m. Najwyższy szczyt osiągnął w 1855 roku Charles Hudson wraz z przewodnikami i towarzyszami. Na wszystkie szczyty wiodą drogi dostępne wyłącznie dla doświadczonych turystów wysokogórskich. Kilka wysokich wierzchołków można zwiedzić, wędrując lodowymi graniami bez schodzenia w doliny. Ułatwiają to liczne schroniska i schrony. Od strony szwajcarskiej popularne jest duże Monte Rosa Hütte usytuowane na wysokości 2795 m n.p.m. Na Punta Gnifetti, najwyżej w Alpach, wybudowano Rifugio Regina Margherita. Inne schroniska umożliwiają wycieczki wokół masywu na średnich wysokościach, za to z pięknymi widokami. Miejscowości po południowej stronie masywu to bardzo dobrze wyposażone stacje narciarskie połączone siecią tras i wyciągów, tworzące wielki ośrodek Monterosa Ski.

Przełęcz Simplon

Wschodnią granicę Alp Pennińskich stanowi przełęcz Simplon (2005 m n.p.m.), która od wieków jest naturalną przeprawą w poprzek Alp. Obecnie wiedzie nią europejska szosa E62. Technologicznym majstersztykiem jest pobliski tunel kolejowy (Simplontunnel), łączący Szwajcarię i Włochy. Wydrążono go w latach 1899–1906 i przez prawie pół wieku był najdłuższym tunelem kolejowym na świecie (19,8 km). Przy jego budowie zginęło 67 osób.

Wielka Przełęcz św. Bernarda

Wielka Przełęcz św. Bernarda (fr. Col du Grand-Saint-Bernard, wł. Colle del Gran San Bernardo, niem. Grosser Sankt Bernhard, ret. Pass dal Grond Son Bernard; 2469 m n.p.m.), usytuowana w Alpach Zachodnich, pomiędzy masywem

▼
Wielka Przełęcz św. Bernarda

Mont Blanc a Alpami Pennińskimi, na granicy Włoch i Szwajcarii, to historyczny trakt, którym Anglicy i Francuzi pielgrzymowali do Rzymu. Przełęczą od wieków prowadzi droga łącząca dolinę Rodanu z Doliną Aosty (Valle d'Aosta), a tym samym obszar Francji z Włochami. Od 1050 roku istniał tam klasztor Kanoników regularnych, którzy przez stulecia słynęli z niesienia pomocy zagubionym w górach. Przez przełęcz w 1800 roku przeprawił się z armią francuską Napoleon Bonaparte, gdy przystępował do kampanii włoskiej.

Zermatt

Przez kilkadziesiąt lat leżąca w górnej części doliny Mattertal wioska Zermatt była jedną z setek alpejskich osad, gdzie trudne warunki życia wymuszały wspólną pracę dla dobra wszystkich mieszkańców. Żyło się w obszernych, lecz prostych drewnianych domach, gdzie wszystkie pomieszczenia i detale konstrukcji musiały spełniać cele użytkowe. Priorytetem było utrzymanie jak największej powierzchni pól i pastwisk, zapewnienie paszy dla bydła i bezpieczne zmagazynowanie wytworzonych dóbr, co nie jest łatwe w klimacie alpejskiej doliny usytuowanej ponad 1500 m n.p.m. Dopiero napływ bogatych turystów oraz kuracjuszy na początku XIX wieku zaczął zmieniać życie mieszkańców. Decyzję o budowie pierwszego hotelu podjęto wspólnie, wykupiono teren należący do kościoła, a duża część zysków zasilila gromadzką kasę. Rozgłos przyniosła Zermatt tragedia podczas zdobywania Matterhornu w 1865 roku. Wkrótce wybudowano kolejne hotele i pensjonaty, a pod koniec XIX wieku elektryczną kolejkę na Gornergrat. Za to w trosce o spokój i warunki do wypoczynku samorząd nie zgodził się na ruch samochodów z silnikiem spalinowym i do dziś można tam dotrzeć tylko pociągiem, a po miejscowości poruszać dorożkami lub pojazdami elektrycznymi. Turyści zostawiają samochody na parkingu w Täsch, u wylotu doliny, skąd do miasteczka można dojechać koleją zębata. Taki klimat, warunki i cisza przyciągają od półtora wieku ceniących luksus bogaczy, jak również miliony turystów. Wybudowanie w oko-

▲
Wieczorny widok na Zermatt i Matterhorn

licy kilkunastu schronisk ułatwiło zdobywanie wielu szczytów, a sieć kolejek linowych (w tym na Klein Matterhorn, 3820 m n.p.m.) umożliwia zjazdy narciarskie nawet latem. Zimą narciarze mają do dyspozycji 300 km tras.

Atrakcją Zermatt, prócz wspaniałej lokalizacji, jest też zbudowane na kształt dawnej górskiej osady Matterhorn Museum, w którym odtworzono historię turystycznej eksploracji regionu oraz pierwszego wejścia na Matterhorn (można tam zobaczyć m.in. pękniętą linę pierwszych zdobywców).

DACHSTEIN

Dachstein to położony najbliżej polskich granic masyw alpejski z prawdziwego zdarzenia - w linii prostej odległość ta wynosi jedynie 350 km. Te piękne góry wyrastające na pograniczu Górnej Austrii, Styrii i Ziemi Salzburskiej są zbudowane głównie z wapienia i słyną ze spektakularnych form krasowych. Najwyższym szczytem jest Hoher Dachstein (2995 m n.p.m.), którego północne ściany omywa lodowiec.

Pierwsi ludzie osiedlili się w tych okolicach w epoce brązu. Na górskich pastwiskach odnajdowano pozostałości chat pasterskich datujących się na okres od 1700 do 1100 lat przed naszą erą. W VIII wieku przed naszą erą zaczęła działać słynna kopalnia soli w Hallstatt. Z tego samego okresu pochodzi prehistoryczne cmentarzysko odkryte przypadkiem przez robotników pozyskujących żwir, które dało podstawę do wyodrębnienia kultury halsztackiej (800-450 p.n.e.).

Nazwę „Dachstein” noszą: grupa górską, najwyższy z jej masywów oraz najwyższy szczyt - Hoher Dachstein (2995 m n.p.m.) w Północnych Alpach Wapiennych. Grupa Dach-

stein rozpościera się na północ od rzeki Enns po doliny Gosaubach, Traun i Jezioro Halsztackie. Zbudowana jest w większości z wapienia i dolomitów, w których występuje olbrzymia liczba form krasowych. Jaskinie Rieseneishöhle (Lodowa), Mammuthöhle (Mamucia) i Koppenbrüllerhöhle są jednymi z największych w Austrii, a zwiedzać je można w różny sposób - od krótkich spacerów (do 1,5 godziny) z dojazdem kolejkami aż po kilkugodzinny speleotrekking w małych grupach po nieoświetlonych i nieprzygotowanych dla turystów korytarzach.

Szczyty masywu Dachstein (Torstein, Mittelspitze i Hoher Dachstein) obrywają się na południe imponującą 800-metrową skalną ścianą. Hoher Dachstein został pierwszy raz zdobyty w 1832 roku przez Petera Gappmayera.

Jesienny krajobraz masywu Dachstein

Turystyczny top ✓

- ✓ Hallstatt – jedna z najpiękniej położonych miejscowości na świecie, z zabytkowymi domami wznoszącymi się amfiteatralnie nad jeziorem.
- ✓ Five Fingers – pięciopalczasta platforma widokowa nad czterystumetrową przepaścią. W dole jak na dłoni widać Jezioro Halsztackie.
- ✓ Jaskinie Mamucia i Lodowa – jedno z największych lodowych grot na świecie i labirynt olbrzymich komnat i korytarzy o długości ponad 50 km.
- ✓ Dachstein Südwandbahn – kolejka jeżdżąca do szklanych platform widokowych, wiszącego mostu i lodowego pałacu.
- ✓ Vorderer Gosausee – jezioro z fenomenalnym widokiem na najwyższy szczyt Dachsteinu.

Pionierskiego zimowego wejścia dokonał Friedrich Simony (1847) – geograf i pierwszy badacz tych gór.

Klimat Dachsteinu jest typowy dla Północnych Alp Wapiennych. Lata są tam chłodne, ze sporą ilością opadów, a zimy dość suche. Liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi około 180 na wysokości 1500 m n.p.m. i aż 300 na 2500 m n.p.m. Lodowiec Dachstein jest najdalej na wschód położonym lodowcem Alp. W jego skład wchodzi kilka mniejszych, w tym Hallstätter, Großer Gosauer i Schladminger. Niestety, jego powierzchnia wciąż się zmniejsza.

Szczyty Dachsteinu są zbudowane z lokalnej odmiany wapienia o nazwie dachsteinkalk. Ta jasnoszara, czasem biaława skała powstała w górnym triasie, około 200 mln lat temu. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, ze stromymi ścianami i z charakterystycznymi górskimi płaskowyżami zaczynającymi się ponad 2000 m n.p.m. Urodę masywu podkreślają połyskujące z północnej i zachodniej strony malownicze jeziora. Na północy znajdują się rozległe wapienne płaskowyże (np. Auf den Stein) i lodowce:

▲ Lodowiec Dachstein latem

Hallstätter, Großer Gosauer i Schladminger. Duża liczba kolejek linowych umożliwia dotarcie do poszczególnych obiektów (jaskiń, punktów widokowych, terenów narciarskich) zarówno od północnej, jak i od południowej strony Dachsteinu. Schroniska, szlaki turystyczne, a zimą trasy do wędrówek narciarskich ułatwiają poznanie gór. Na lodowcach możliwe jest całoroczne uprawianie narciarstwa zarówno zjazdowego, jak i biegowego, co przyczynia się do dużej popularności regionu wśród sportowców.

▼ Tereny narciarskie na lodowcu Dachstein

▲
Schladming, popularny
ośrodek narciarski u podnóża
masywu Dachstein

Położone wokół masywu miejscowości Schladming, Ramsau i Filzmoos są znanymi stacjami narciarskimi, a Bad Aussee to popularny kurort.

Duże różnice wysokości między dolinami a wyższymi partiami gór sprzyjają powstawaniu roślinności reglowej, czyli ułożonej pasami. Najniższe piętro, od dna dolin do wysokości około 1300 m n.p.m., porastają lasy świerkowe, jodłowe i bukowe. Wyżej drzewa ustępują miejscem połaciom kosodrzewiny i łąkom wysokogórskim. Poszczególne kępy sosen utrzymują się do wysokości 1800 m n.p.m., a pas kosodrzewiny kończy się około 200 m wyżej. Najwyższe partie gór to siedlisko bardzo odpornych gatunków, takich jak skalnica naprzeciwlistna i rogownica jednokwiatowa.

Schronisko Guttenberghaus
w masywie Dachstein
▼

Szlaki

Runda po schroniskach Dachsteinu

Austriahütte ➔ Guttenberghaus ➔ Lodowiec Halsztacki ➔ Simonyhütte ➔ Steiner Scharte (przełęcz) ➔ Adamekhütte ➔ Windlegerscharte (przełęcz) ➔ Austriahütte

Długość trasy: 36 km, czas przejścia: 4 dni

Ta klasyczna kilkudniowa trasa dla wprawionych wędrowców prowadzi do usytuowanych w wysokich partiach gór czterech schronisk: Austriahütte, Guttenberghaus, Simonyhütte i Adamekhütte. Na szlak najlepiej się wybrać w lipcu lub sierpniu i pokonać go według podanej wyżej kolejności miejsc. Zimą i wiosną trasa jest niedostępna z powodu śniegu i wysokiego ryzyka związanego z lawinami. Wędrówkę turyści zwykle rozkładają na cztery dni, rozpoczynają i kończą trekking w schronisku Austriahütte. Każdego dnia pokonuje się dystans od 7 do prawie 15 km – najdłuższy jest etap od schroniska Guttenberghaus do schroniska Simonyhütte, który ma 14,6 km długości oraz 600-1000 m różnicy poziomów. Część trasy jest zabezpieczona linami i metalowymi kłami, a niektóre fragmenty wiodą po lodowcu.

Trasa na Hoher Gjaidstein

Gjaidalm ➔ Hoher Gjaidstein ➔ Gjaidalm

Długość trasy: 16 km, czas przejścia: 7–8 godzin

Wyprawa na Hoher Gjaidstein (2794 m n.p.m.) to jedna z ciekawszych jednodniowych wycieczek w Dachsteinie. Masyw jest wysoki i stosunkowo łatwy do zdobycia, ma też doskonałą lokalizację – naprzeciw Hoher Dachstein i pozostałych najwyższych szczytów po drugiej stronie lodowca. To jeden z najlepszych punktów widokowych na główną część Dachsteinu. Z drugiej strony rozpościera się owiany złą sławą płaskowyż Auf dem Stein. Duży atut Hoher Gjaidstein to możliwość wjechania kolejką z Obertraun do Gjaidalm (1795 m n.p.m.), co znacznie skraca czas wędrówki.

Trasa na Grosser Donnerkogel

Gablonzer Hütte ➔ Grosser Donnerkogel ➔ Gablonzer Hütte

Długość trasy: 4,5 km, czas przejścia: 3–4 godziny

Krótki szlak w zachodniej części Dachsteinu wiedzie ponad jeziorem Vorderer Gosausee na Grosser Donnerkogel (2055 m n.p.m.). Szczyt

jest częścią Gosaukamm, czyli poszarpanego masywu przypominającego włoskie Dolomity. Wędrówkę znacznie skraca wjazd kolejką do Gablonzer Hütte, skąd na wierzchołek maszeruje się około dwóch godzin. Z Grosser Donnerkogel roztacza się ciekawa panorama zachodniego Dachsteinu, a na horyzoncie można dojrzeć Grossglockner, najwyższy szczyt Austrii.

▲
Hoher Gjaidstein (w centrum),
widok z Margschierf; po prawej
widoczne Hoher Dachstein
i Niederer Dachstein

Grosser Donnerkogel
▼

▲
Platforma widokowa
Sky Walk przy górnej stacji
Dachstein Südwandbahn

Auf dem Stein

Wschodnia część Dachsteinu to skalisty labirynt, w który nie lubią się zapuszczać nawet lokalni przewodnicy. Trudno w to uwierzyć, ale mówi się, że są tam miejsca, w których do dzisiaj nie stanęła ludzka stopa. Region ma wymiary 5 na 7 km i rozpościera się na wysokości od 1600 do około 2100 m n.p.m. Na turystów, którzy zgubią drogę, czają się szczeliny ukryte pod kosodrzewiną. W 1954 roku w tym rejonie Alp zamarzli wszyscy uczestnicy szkolnej wycieczki.

Platforma Five Fingers nad
Jeziołem Halsztackim ▼

Dachstein Südwandbahn

Kolejka linowa i centrum turystyczne Dachstein Südwandbahn są usytuowane wysoko na południowej ścianie Dachsteinu. Nowoczesne gondole pokonują 998 m wysokości, a długość liny, na której są zawieszone, wynosi 2174 m. W najwyższym miejscu gondola znajduje się 210 m nad ziemią. Na górze zbudowano platformę widokową z przeszkloną, zawieszoną nad przepaścią konstrukcją Sky Walk. Mocnych wrażeń dostarcza też spacer po stumetrowym wiszącym moście, który prowadzi do Pałacu Lódowego (Eispalast).

Five Fingers

Tę nazwę nadano ażurowej platformie widokowej zbudowanej wysoko nad Jeziołem Halsztackim. Ma ona kształt zbliżony do ręki, z pięcioma wysuniętymi nad przepaść palcami. Atrakcja zdecydowanie nie jest polecana osobom z chorobą wysokościową. Aby podziwiać stamtąd widoki, trzeba najpierw wjechać kolejką z Obertraun na Krippenstein, a potem zrobić sobie niedługi i łatwy spacer. Konieczne trzeba zabrać ciepłą odzież, ponieważ na tej wysokości pogoda jest nieprzewidywalna, zwykle jest bardzo wietrznie i zimno.

Gosau

Ta jedna z najpiękniej położonych wiosek w tej części Alp zajmuje rozległą dolinę u stóp północnych zboczy Dachsteinu, nad potokiem Gosaubach. Średnia wysokość, na której stoi zabudowa, to 767 m n.p.m. Od zachodu dolinę zamyka budzący respekt skalisty masyw Gosaukamm (dosł. grzebień Gosau). Jest to jedna z nielicznych luterzańskich miejscowości w Austrii, założona w XIII wieku przez mnichów z opactwa św. Piotra w Salzburgu. Przez stulecia osada utrzymywała się z eksploatacji lasów oraz wydobywania soli w pobliskim Hallstatt. Dziś główne źródła dochodu mieszkańców to turystyka i rolnictwo (hodowla zwierząt). W pobliżu działa kilka wyciągów ośrodka narciarskiego Gosau-Dachstein West. Największą atrakcją turystyczną są pobliskie jeziora Gosau.

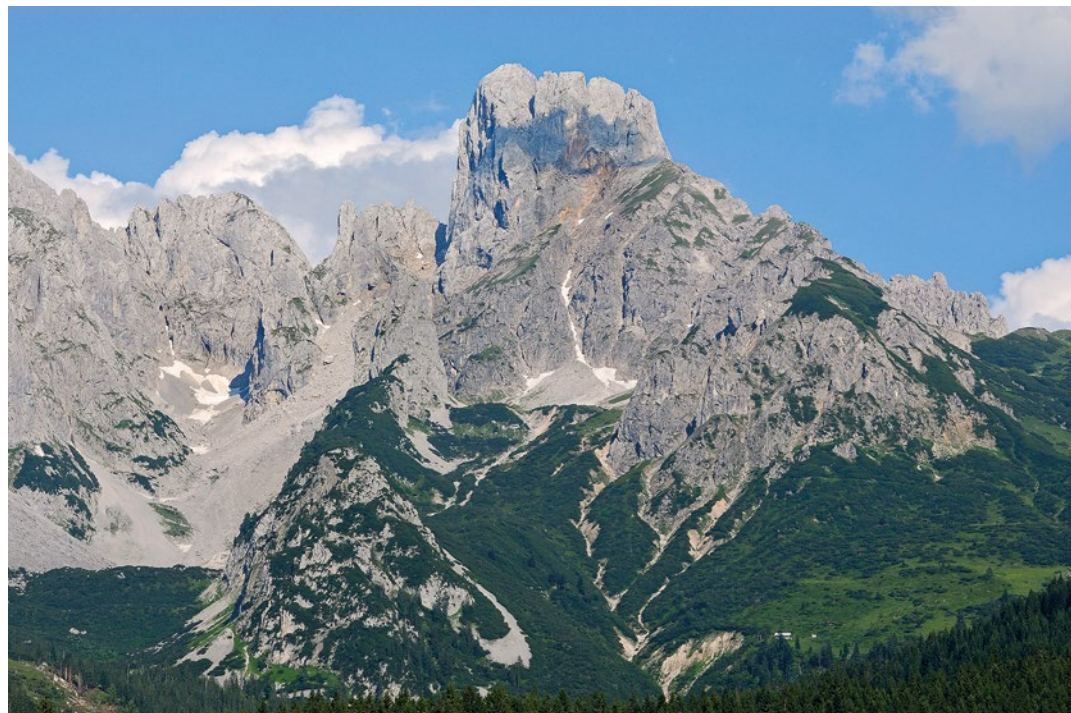
Gosaukamm

Zachodnia część Dachsteinu to w zasadzie oddzielny masyw, którego strzeliste turnie przyczyniły się do nadania temu rejonowi nazwy Salzburskie Dolomity. Skalisty grzbiet rozpościera

się od stoków Zwieselalm po górne partie Dachsteinu. Najwyższym szczytem jest Bischofsmütze (2458 m n.p.m.), którego nazwa wywodzi się od jego podobieństwa do biskupiej mitry. Szczyt po raz pierwszy zdobyto w 1879 roku. Góra znana jest z potężnych obrywów skalnych – te największe potrafią nawet zmienić jej kształt – tak właśnie się stało w 1993 roku, kiedy w dolinę runęło 100 tysięcy ton materiału skalnego. Niebezpieczna lawina kamienna zeszła też ze zboczy w 2001 roku.

▲ Wioska Gosau u podnóża skalistego masywu Gosaukamm

Bischofsmütze, najwyższy szczyt masywu Gosaukamm
▼

▲
Malownicze miasteczko
Hallstatt na zachodnim brzegu
Jeziora Halsztackiego

Szczyt Hoher Dachstein
i najwyższa część lodowca
pod szczytem

Hallstatt

Salzkammergut, malowniczy region na pograniczu Górnej Austrii, Styrii i Salzburga, składa się głównie z gór porozdzielanych jeziorami – jest ich tam ponad 30, m.in. Attersee, Traunsee, Mondsee, Wolfgangsee i Jezioro Halsztackie. Charakteryzuje je duża głębokość i przejrzystość wody. Eksploatację złóż solnych w tym regionie rozpoczęto już w czasach prehistorycznych (Hallstatt, Bad Aussee, Bad Ischl). Wpływy z wydobycia zapewniły dobrobyt i dynamiczny rozwój tych terenów, a także rozkwit sztuki i architektury, co najwyraźniej jest widoczne w zabudowie Hallstatt, najważniejszego miasteczka regionu, wpisanego na Listę dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO. To miasto pocztówka znajduje się na zachodnim brzegu Jeziora Halsztackiego, ściśnięte na skrawku ziemi u stóp masywu Plassen. Zabytkowe domy pną się po stoku na

wzgórze, stojąc niemal jeden na drugim, a całość tworzy olśniewający widok. Co ciekawe, aż do 1875 roku można tam było dotrzeć jedynie wąską górską ścieżką lub od strony wody.

Niedaleko Hallstatt warto zwiedzić prehistoryczne cmentarzysko, a w centrum miasteczka – Muzeum Dziedzictwa Kultury oraz ciekawe stanowiska archeologiczne.

Hoher Dachstein

Najwyższy szczyt Dachsteinu to piękny masyw o niemal pionowych, przyprawiających o zawrót głowy ścianach. Ma wysokość 2995 m n.p.m., dlatego według tradycji ustawiono na nim pięciometrowy krzyż, aby stał się trzytysięcznikiem. Jest to drugi pod względem wysokości masyw Północnych Alp Wapiennych po Parseierspitze (3036 m n.p.m.). Na szczyt prowadzą trasy wymagające podstawowego obycia alpinistycznego i umiejętności poruszania się po lodowcu.